

חינוך • הסברה • מחקר
לתרבות הניקיון בישראל
CLEAN نظيف

אכיפת חוק הניקיון

ציוני דרך במסע להפיכת 'השלכת הפסולת האישית'
מדפוס נורמטיבי ומקובל לדפוס לא נורמטיבי.

כתיבה - תומר אשל
סקר בנושא אכיפה - טל ארקושיין (צוות מחקר)

06.2020

עמותת נקי

עמותת נקי פועלת במטרה לקדם את הניקיון במרחב האורבני ובשטחים הפתוחים באמצעות אחריות אישית של תושבי ישראל. אנו שואפים להיות הארגון המוביל בתחום הניקיון בנושאי חינוך, הסברה, מחקר, אכיפה טכנולוגיה ותשתיות. העמותה היא בית לעשייתם של עשרות יזמים מתחומי חיים ועשיים מגוונים. העמותה אינה פוליטית וחברים בה יהודים וערבים, חילונים ודתיים, צעירים ומבוגרים

השלכת פסולת אישית - נייר עמדה בנושא אכיפה

ציוני דרך במסע להפיכת 'השלכת הפסולת האישית' מדפוס התנהגות נורמטיבי ומקובל לדפוס התנהגות שלילי שרק מעטים מבצעים

- השלכת פסולת במרחב הציבורי נחשבת בעיני המומחים כדפוס התנהגות כמעט נורמטיבי בקרב חלקים גדולים מאוד באוכלוסייה הישראלית.
- אמנם אין מחקרים מבוססים שמספקים מידע עובדתי לגבי היקף התופעה אך נדמה כי אין חולק על כך שהמרחב הציבורי בישראל מנוקה ע"ב יומי או שבועי ולמרות זאת הוא שב ומתלכלך ואת זאת יש לייחס ככל הנראה להתנהגות של חלקים גדולים בציבור.
- יש המייחסים את תופעת השלכת הפסולת האישית לתתי קבוצות בחברה הישראלית אך תצפיות, שיחות רבות וכן ניתוח מחקר צנוע שבוצע בשנת 2013 בידי סירת ניקיון מלמדים כי מרבית הציבור משליך במרחב הציבורי פסולת אישית (גם אם בהיקף קטן).
- כאמור, ככל הנראה מדובר **בדפוס התנהגות נורמטיבי** בחלקים גדולים של החברה הישראלית.
- מקובל להניח כי התמודדות עם דפוס התנהגות נורמטיבי תלויה ביצירת **קמפיין נרחב** שמטרתו להביא לידי כלל הציבור את הכוונה הציבורית ו/או את כוונת הממשל לשנות כיוון התנהגותי ולעקור מהשורש דפוס התנהגות שלילי והחלפתו בדפוס התנהגות חיובי.
- קמפיין ציבורי נרחב כולל בד"כ את הרכיבים הבאים:
- **חינוך** – קהל יעד: תלמידים בפורמלי ובלתי פורמלי.
  - הקניית הרגלים נכונים מגיל צעיר. תהליך איטי שנמדד בשנים, תוצריו משמעותיים ביותר ועל כן יש להתחיל בעשייה חינוכית.
  - **הסברה** – קהל יעד: הציבור הרחב.
  - שכנוע הציבור הרחב בצורך לאמץ דפוס התנהגות מכבד והיתרונות שיופקו מכך, באמצעות תקשורת, שילוט, הסברה ברחוב או הסברה מבית לבית ועוד.
  - **מחקר** – מספק בידי מקבלי ההחלטות את הידע הדרוש לצורך בנייה וקידום הקמפיין.
  - **אכיפה** – קהל יעד: מיעוט באוכלוסייה.
  - הרתעה והענשה של אלו אשר בחרו לא לשנות הרגלים חרף מאמצי חינוך והסברה.

קמפיין ציבורי - סדר השימוש ברכיבים

מקובל להניח כי לאחר יצירת קמפיין ציבורי מתחילים בהפעלה קבועה ומתמשכת של מתודות חינוך והסברה ורק כחלוף תקופה ולאחר שמורגש שהציבור הפנים את המסרים של הקמפיין הציבורי ומחקרי התנהגות מאשרים כי רוב הציבור בחר לשנות דפוס התנהגות ובהתאמה, רק מיעוט ממשיך לנהוג עפ"י דפוס ההתנהגות הישנים (ברי החלפה), או אז מקובל להפעיל את מערך האכיפה במטרה למצות את הדין עם המיעוט.

עיתוי השימוש באכיפה הוא חשוב ואינו נבחר עפ"י תכניות מקוריות אלא עפ"י יכולת מחקרית להוכיח שמרבית הציבור שינה הרגליו ורואה את המיעוט כמי שנוהג בצורה א-נורמטיבית.

במילים אחרות, מערך האכיפה מקבל רוח גבית מהציבור למצות את הדין עם המלכלכים שבשלב זה הפכו להיות **מיעוט שנוהג באופן לא - נורמטיבי!**

קמפיינים המוצלחים שהביאו לשינוי דפוסי התנהגות באמצעות חינוך, הסברה, מחקר ואכיפה:

- הפסקת קטיף פרחי בר.
- שימוש בחגורות בטיחות במושב האחורי.
- הפסקת העישון בתחבורה ציבורית ומקומות ציבוריים.
- צמצום השימוש בשקיות חד פעמיות בסופרמרקט.

את משליכי הפסולת ניתן לחלק לשתי תתי קבוצות ולחלוקה זו יש חשיבות רבה.

1. השלכת פסולת בהיקף גדול

משליכי פסולת בהיקף גדול (נפח או משקל) מתוך מטרה להימנע מפינוי הפסולת בצורה מסודרת לאתרי מיון והטמנה ובד"כ מתוך כוונה לחסוך בעלויות. אלו אנשים אשר מבצעים בידועין עבירה חמורה לאחר ששקלו את הסיכויים שיתפסו ויענשו.

עפ"י רוב - פסולת בניין ושיפוצים, חקלאות, תעשייה, מסחר, פסדים, ביוב ועוד.

מחד, מדובר רק בקומץ אנשים אשר מבצעים את הפעולה,

מאידך, נפח האשפה העצום שהם משליכים מייצר את התחושה לפיה השלכת ערימות הפסולת היא בלב הבעיה ושם יש למקד את מאמצי האכיפה.

2. השלכת פסולת אישית

השלכה בהיקף מצומצם (נפח או משקל) מתוך עצלות, זלזול, חוסר תחושת שייכות, הרגלים שליליים ועוד. ככל הנראה זהו דפוס התנהגות אשר מקובל בחלקים גדולים בחברה בישראל. השלכת הפסולת מבוצעת בסביבת המגורים, בילוי, עבודה ולמידה, בעת בילוי בטבע, נסיעות וכו'. כולל השלכת פסולת ביתית, בדלי סיגריה, שאריות פיקניק, אריזות מזון ומשקה, מסטיקים ועוד. כמו כן כולל הדבקות מדבקות ויצירת גרפיטי.

חוק הניקיון

חוקק בשנת 1984 במטרה למנוע את השלכת הפסולת ולמצות את הדין עם משליכים. קריאת החוק והתיקונים מלמדת כי הוא חוק מיושן שכמעט ואינו עוסק בהשלכת פסולת אישית ובאמצעים לאכיפת החוק בהקשר זה.

מדוע חוק הניקיון (במיקוד להשלכת פסולת אישית) אינו נאכף כראוי?

שיחות רבות שערכתי עם פקחי רט"ג, פקחים עירוניים, פקחי המשרד להגנת הסביבה ומשטרה ירוקה ולאחר שהתלוויתי לפעילות אכיפה, אני מבקש לציין את הסיבות המרכזיות לאכיפה דלילה של חוק הניקיון כפי שהפקחים מזהים אותן. לאחר מכן אציין סיבות נוספות אותן אני מזהה. להלן:

א. תקנים

היקף בעלי סמכות האכיפה אינו גבוה ביחס להיקף העבירות המבוצעות. אם נצא מנקודת הנחה שהשלכת פסולת אישית היא דפוס התנהגות נורמטיבי בחלקים גדולים של החברה הישראלית הרי שאכיפת חוק הניקיון מצריכה היקף גדול של פקחים אך זו אינה המציאות. במשרד להג"ס ניסו בעבר לדרוש הגדלת תקנים אך ככל הנראה נציבות המדינה מנעה זאת.

ב. עומס

בישיבת וועדת הפנים והגנת הסביבה שהתקיימה ב-06.2020 טען מר איתן אטיה מנכ"ל פורום 15 הערים, כי פקחים עירוניים צריכים לאכוף כ-300 (שלוש מאות) חוקים סביבתיים! כשפקח צריך לטפל בחוקים רבים הוא עשוי לבחור חוקים שיחסית קל לאכוף אותם.

הנה שתי דוגמאות:

א. חנייה – קל להשיג ראיות ולזהות את מבצע העבירה (צילום מספר הרכב ליד סימון אדום).

ב. חריגות בניה – קל להשיג ראיות ולזהות את מבצע העבירה (צילום חריגה וזיהוי לפי כתובת).

ג. קושי בהשגת ראיות

מקבל דו"ח רשאי לבקש להוכיח את חפותו בבימ"ש ושם הוא רשאי לטעון כי הפסולת בגינה קיבל דו"ח הושלכה בידי אדם אחר והוא מבקש שיוצגו ראיות אשר קושרות אותו לפסולת ולעבירה. קיים קושי רב לפקח אשר ממתין בניסיון לתעד אדם אשר עומד להשליך פסולת. הפקח חייב להחזיק מצלמה (מה שעלול לעורר מהומות) ועליו להספיק ולצלם פריט קטן יחסית (בדל סיגריה/ כוס חד פעמית) שיושלכו ויגיעו לרצפה בתוך חלקיק שניה. זו משימה קשה. בדיקות D.N.A. לצורך זיהוי פסולת - בנושא זה חלה התקדמות רק בהקשר לצואת כלבים.

ד. מצב הפקח בשטח ומעמדו בציבור

מעמדו של הפקח בחברה הישראלית אינו חזק כשל מעמדו של השוטר. לשוטרים קל יותר לדרוש מאדם לעצור, להזדהות באמצעות תעודת זהות ואף להתלוות לתחנה. פקחים נתקלים לא פעם בקושי ובסירוב כבר בשלב שבו הם דורשים מאדם להזדהות בפניהם! פקחים עובדים לעתים קרובות לבד ובמרחק גדול מפקחים/שוטרים ועל כן יהיה להם קשה לקבל גיבוי במקרה שיותקפו. שחיקה – פקחים נשארים שנים רבות בתפקיד השטח מה שיוצר שחיקה וחוסר רצון להתעמת עם אזרחים בנושאים 'בעייתיים'.

ה. פיקוח במועצות אזרחיות גדולות

בישראל קיימות מועצות אזרחיות אשר מאופיינות בישובים כפריים קטנים יחסית ושטח גדול. מאחר וכמות הפקחים נקבע ביחס להיקף האוכלוסייה נוצר מצב שבמועצה יש פקחים בודדים אשר נאלצים להתמודד עם שטח עצום ומשימה זו בד"כ אינה אפשרית. זו הסיבה מדוע שטחי המועצות האלו הפכו לכך נרחב עבור משליכי ערימות פסולת (ראה עמוד 2 פסקה 1) אשר מבינים כי הסיכוי להיתפס הוא נמוך מאוד. בנוסף, במועצות אלו יש חקלאים אשר משליכים פסולת חקלאית לדוגמה: ניילון, אריזות חומרי הדברה, פסדים ושאריות חומר אורגני.

נאמני ניקיון

מעריך שהוקם במשרד להגנת הסביבה מתוך כוונה ליצור עוד אלפי זוגות עיניים בשטח. המשרד הקים מערך מתנדבים אשר עוברים הכשרה ומקבלים סמכות לרשום ולדווח את מספר הרישוי של רכב אשר ממנו הושלכה פסולת. במערך רשומים אלפים אך בפועל רק מעט יותר מאלף מתנדבים מעבירים בשוטף דיווחים על השלכת פסולת מרכב. תופעת השלכת פסולת (הכוונה כאן לפסולת אישית) מרכב היא אמנם חמורה אך מבחינה מספרית, היקף השלכת פסולת אישית מרכב ביחס לכלל השלכת פסולת אישית היא שולית.

שינוי כיוון –

מומלץ להכשיר את נאמני הניקיון לבצע עוד משימות. לדוגמה: ביצוע תצפיות לאיתור משליכי ערימות פסולת בשטחי מועצות אזרחיות, ביצוע סקרי ניקיון אשר יספקו מידע עובדתי על הנעשה בשטח, דירוג רמת הניקיון באמצעות אפליקציה, ביצוע פעילות הסברה ועוד.

מנינו כאן סיבות אותן מעלים הפקחים כאשר שואלים אותם מדוע כמעט ואינם אוכפים את חוק הניקיון. הנה מספר סיבות נוספות:

1. היקף מבצעי העבירה מכלל הציבור

הפקחים מבינים ויודעים שרוב עם ישראל מלכלך ובמילים אחרות עובר על החוק הניקיון והוא מתקשה לעמוד לבד מול התנהגות שנחשבת לנורמטיבית ולא לעבירה. מעשנים רבים משליכים את בדלי הסיגריה אל המדרכה, אזרחים רבים אוכלים ברחוב ומשאירים אריזת מזון ומשקה, רבים משליכים כרטיסי אוטובוס. ביער/חוף רבות המשפחות ו/או קבוצות החברים אשר משאירות אחריהן פסולת. למעשה, בחוף ים שבו **אלפי נופשים** סביר שמבוצעות **עשרות עבירות** על חוק הניקיון בכל רגע. הפקחים מבינים זאת וחוששים שיעוררו מהומה (שעלולה להתפתח לתגרה) כשיבקשו **מאדם אחד** (אקראי) שיזדהה בפניהם בכדי לקבל דו"ח על השלכת בדל סיגריה/שקית ניילון. הנגזרת – הפקח מעדיף להימנע מאכיפת חוק הניקיון במקום הומה אדם.

2. נורמטיבי – לא נורמטיבי

אנשי האכיפה אינם חשים שהציבור הרחב ו/או הממשל קוראים לעצור את השלכת הפסולת. אין קמפיין ציבורי, מערכות החינוך הסתפקו עד לאחרונה בהוצאת תלמידים למבצעי ניקיון ופעילות הסברה מבוצעת בעיקר באמצעות סימאות על פחי אשפה ומשאיות זבל.

אנשי האכיפה מבינים כי באופן כללי (בישראל 2020) הציבור והממשל אינם דורשים מהמלכלכים להשתנות ועל כן הם אינם מעוניינים לצאת יחידים אל החזית הזאת ללא גיבוי ותמיכה.

אכיפה מבוצעת כנגד מיעוט

תפקידם של מערכי החינוך וההסברה מבחינה מספרית הוא לצמצם את היקף משליכי הפסולת לכדי מיעוט וכשה מתקיים קל ונוח למצות את הדין עם המיעוט.

ח. וויכוחים

צפיתי בפקחים רבים שהחליטו לאכוף את חוק הניקיון ודרשו מאזרח להזדהות בפניהם. הדבר עורר לפעמים ויכוחים שכללו הסברים, תירוצים וסיבות מדוע (לדעת האזרח) אין לרשום לו דו"ח. הנה מספר ציטוטים/טיעונים נפוצים אשר אזרחים אומרים לפקחים לעתים קרובות. טיעונים כאלו מקשים על עבודת הפיקוח והופכים את הוצאת הדו"ח למטלה מייגעת:

- לא זרקתי את הסיגריה, אני יושב פה והתכוונתי לאסוף את הבדל בעוד רגע
- הכוס עפה אל החול בגלל הרוח ולא בגלל שזרקתי אותה
- אין כאן פח אז הנחנו את הזבל על האדמה בכוונה לאסוף אותה יותר מאוחר
- אתה מתעסק עם בדל סיגריה? תיתן דו"חות למפעלים ששופכים ביוב לים, זה זיהום אמיתי..

הקמפיין להפסקת העישון במקומות ציבוריים

עד אמצע שנות השמונים העישון במקומות ציבוריים ובתחבורה ציבורית היה מקובל וחוקי. כשהחלו להיוודע נזקי הטבק החל מאבק ציבורי להטלת מגבלות על מעשנים ובעקבותיו נחקקו חוקים מגבילים. על קופסאות הסיגריות נכתב "העישון מזיק לבריאות" ונאסר לעשן במקומות ציבוריים. כתוצאה מכך בתוך שנים אחדות ירד בצורה משמעותית היקף המעשנים וכיום נדיר מאוד לראות אדם מעשן במקום ציבורי. הקמפיין הצליח להפוך את העישון במקומות ציבוריים מדפוס התנהגות חיובי, נורמטיבי ומקובל לדפוס התנהגות שלילי לא – נורמטיבי שרק מעטים ממשיכים לעשות. אדם אשר ידליק סיגריה במהלך נסיעה באוטובוס ציבורי יעורר מהומה רבה, נוסעים רבים יעירו לו ויצלמו אותו (כאקט של איסוף ראיות מפלילות) ואין ספק שהוא ייקנס ובמהירות.

ממצאי סקר עמדות ציבורי בנושא אכיפה

עמותת נקי באמצעות צוות המחקר שלה (בראשות טל ארקושיין) יזם הפצה וניתוח של שאלון עמדות בנושא אכיפה. בוצע במהלך 06.2020. הנה חלק מממצאי הסקר:

הציבור תומך בהגברת האכיפה, הגדלת קנסות והחמרת הענישה

- 97% מהמשיבים לשאלונים סבורים שצריך לתת קנסות למשליכי פסולת בטבע.
- 93% מהמשיבים לשאלון בעברית סבורים שיש לקנוס משליכי פסולת אישית גם בערים.
- 50% מהמשיבים לשאלון בעברית סבורים שהקנס על השלכת פסולת אישית עומד על 250 ש"ח או פחות ומעל 30% סבורים שעל קנס זה להיות לפחות 500 ש"ח.

הציבור הישראלי מבין את הצורך באכיפה ובחלוקת דו"חות

- כשהמשיבים נשאלו כיצד יגיבו במקרה ויקבלו קנס על השלכת פסולת?
 51% מהמשיבים לשאלון בערבית ו 39% מהמשיבים לשאלון בעברית ציינו שהם מבינים את העבירה ומקבלים את העונש.

הציבור הישראלי מאמין שאכיפה היא רכיב חשוב בשינוי תרבות הניקיון

- 40% מהמשיבים לשאלון בעברית סבורים שקנסות כבדים הם הפתרון הנחוץ ביותר או השני בחשיבותו לשיפור רמת הניקיון.
- כ-30% מהמשיבים לשאלון בעברית סבורים שהגדלת מספר הפקחים הוא הפתרון נחוץ ביותר או השני בחשיבותו לשיפור רמת הניקיון .

הציבור הישראלי לא מרוצה מרמת הניקיון במרחב הציבורי

- 40% מהמשיבים לשאלון בעברית סבורים שרמת הניקיון בשטחים הפתוחים נמוכה - נמוכה מאוד.
- 25% מהמשיבים לשאלון בעברית סבורים שרמת הניקיון בערים נמוכה עד נמוכה מאוד ו-48% סבורים שהיא בינונית.

מתודולוגיה

שיטת דגימה

הסקר הופץ כמודעה ממומנת בפייסבוק מטעם עמוד שאלונים בלתי תלוי, הנשאלים נדגמו בצורה אקראית מבלי לדעת את נושא הסקר מבעוד מועד. פרס על סך 200 ש"ח יוגרל בין המשיבים.

גודל דגימה - 308 משיבים על השאלון בערבית. 91 משיבים עלך השאלון בערבית.

הרכב דגימה

שאלון בערבית (91 משיבים)			שאלון בעברית (308 משיבים)		
גילאים	מגדר		מגדר	גילאים	מגדר
● 13-18 (29%)	● נשים		● חילונים	● 13-18 (13%)	● נשים
● 18-24 (20%)	(53%)		(56.1%)	● 18-24 (8.8%)	(55%)
● 25-34 (11%)	● גברים		● מסורתיים	● 25-34 (11.4%)	● גברים
● 35-44 (24%)	(47%)		(29.4%)	● 35-44 (20.5%)	(45%)
● 45-54 (9%)			● דתיים	● 45-54 (24.7%)	
● 55-64 (7%)			(12.3%)	● 55-64 (13.6%)	
● מעל 64 (1%)			● דתיים אדוקים	● מעל 64 (8.1%)	
			(2.3%)		

המלצות

1. הקמת צוות הובלה -

מטרות:

- א. תכלול משימות האכיפה,
  - ב. בחירת פתרונות המתאימים לכל שלב בקמפיין,
  - ג. גיבוש המלצות לשינויים בחוק הניקיון והתאמתו ל-2020,
  - ד. ביצוע עבודת בדיקה יסודית והגשת מסקנות בכל הקשור לתקני אכיפה בדגש על הנעשה בחברה הערבית ובמועצות האזוריות.
- הצוות יכלול נציגי משטרה, רט"ג, קק"ל, משרד החינוך, צה"ל, רשויות ומועצות, משטרה ירוקה.

2. תיאום ציפיות ותיעודף משימות,

מומלץ לבצע (בשילוב מערכי האכיפה) תיאום ציפיות ותיעודף משימות שמטרתם העברת המסר כי מעתה ואילך משימת אכיפת חוק הניקיון נמצאת במקום גבוה בסדר היום שלהם. מומלץ לקבוע יעד אכיפה שבועי – כ** דו"חות על השלכת פסולת ברשות שמספר תושביה X

3. שילוב פעילות אכיפה בסיום פעילות הסברה,

במתודה זו מקובל לזמן פקחים למקומות בהם בוצעה הסברה למניעת השלכת פסולת וחלק מהנוכחים במקום בחרו (חרף מאמצי ההסברה) להפסיק וללכלך. פעל בחופי הכינרת והביא לתוצאות מצוינות.

4. קבלת סיוע משטרה בעבודת פיקוח,

פקחים אוכפים את חוק הניקיון בקלות רבה יחסית כאשר הם מלווים בשוטרים אשר מספקים להם ביטחון והגנה מפני תגרה.

5. פרסום דו"חות ברשתות החברתיות כאמצעי פרסום לציבור,

6. הקמת גוף אכיפה ייעודי בצה"ל,

צה"ל כמעט ואינו מתמודד בכלי אכיפה עם בעיית הלכלוך בבסיסים ועם תופעת השלכת הפסולת בשטח ע"י כוחות מתאמנים.

לאחרונה הוקם באט"ל מרכז דיווח על מפגעי פסולת שצה"ל משאיר אחריו.

7. הנחיית הפקחים של משרד החינוך לבצע אכיפה ייעודית בנושא,

במשרד החינוך פועלים פקחי טיולים אשר מבצעים בדיקה על הנעשה בפעילות בלתי פורמלית. ניתן להנחות אותם לאכוף גם את חוק הניקיון.

**השלכת פסולת אישית – נייר עמדה בנושא אכיפה
עמוד 7 מתוך 7**

המאבק להפסקת קטיף פרחי הבר

בראשית שנות החמישים חובבי הטבע הבינו כי הציבור בהמוניו קוטף את פרחי הבר למטרות קישוט אך גם למטרות מסחריות. החברה להגנת הטבע ורשות שמורות הטבע שיתפו פעולה במטרה למגר את התופעה. הפרחים הוצגו כקורבנות של הקטיף וגם הערכים הציונים גויסו למאבק. בצד המעשי הוכנו כרזות עם ציורים ושמות של פרחים אשר חולקו חינם בתחנות דלק, מדריכים העבירו שיעורים בבתי ספר ואט אט נוצרה אווירת התגייסות ציבורית שגרמה לכלל הציבור להפסיק לקטוף את פרחי הבר. עזריה אלון (החברה להגנת הטבע – ממובילי המאבק) סיפר שבתחילת הדרך פנו אליו חברי כנסת וטענו בפניו שהפסקת קטיף הפרחים תפגע בפרנסתם של רבים אשר עוסקים במסחר פרחי בר. רק דו"חות בודדים חולקו! המאבק נחל הצלחה משמעותית בתוך שנים אחדות אך התופעה נפסקה כליל רק לאחר 20 שנה!

צמצום השימוש בטלפון נייד במהלך נהיגה

כאשר התרבו התאונות אשר נגרמו עקב שימוש בנייד במהלך נהיגה החל לחץ ציבורי לעצור את התופעה, נחקקו חוקים, חינוך, הסברה ואכיפה יצאו לדרך. כיום, הציבור מכיר את החוק ומרבית הנהגים חוששים לבצע עבירות. כמעט כל הנהגים יודעים כמה עולה דו"ח בנושא זה. לשם ההשוואה, רק מיעוט אזרחים מכירים את חוק הניקיון ויודעים כמה עולה דו"ח בנושא זה.